

Jumalateenistus Nõos P, 01.09.24 kell 11.00, 14. pühapäev *post Trinitatis*, tarkusepäev

Lektsioonid: 1Ts 5:16–24; Mt 11:25–30

Jutlus: Ne 8:5–10

Laulud: 135 (1–6); 281 (1–3, 4); 360 (1–5); 305 (1–3)

Ja Esra avas raamatu kogu rahva nähes, sest ta seisis kõrgemal kui kõik muu rahvas; ja kui ta selle avas, tõusis kogu rahvas püsti. Ja Esra kiitis Issandat, suurt Jumalat, ja kogu rahvas vastas käsi tõstes: "Aamen, aamen!" Ja nad põlvitasid ning heitsid Issanda ette silmili maha. Ja Jeesua, Baani, Seerebja, Jaamin, Akkub, Sabbetai, Hoodija, Maaseja, Keliita, Asarja, Joosabad, Haanan, Pelaja, leviidid, õpetasid rahvale Seadust ja rahvas seisis püsti. Ja nad lugesid raamatut, Jumala Seadust, peatükkide kaupa ja andsid seletust, nõnda et loetust aru saadi. Ja Nehemja, kes oli maavalitseja, ja preester Esra, kirjatundja, ja leviidid, kes rahvast õpetasid, ütlesid kogu rahvale: "See päev on pühitsetud Issandale, teie Jumalale. Ärge leinake ja ärge nutke!" Sest kogu rahvas nuttis, kui nad Seaduse sõnu kuulsid. Ja ta ütles neile: "Minge sööge rasvaseid roogi ja jooge magusaid jooke, ja läkitage osa neile, kellel midagi ei ole valmistatud! Sest see päev on pühitsetud meie Issandale. Ja ärge kurvastage, sest rõõm Issandast on teie ramm!"

Kord jälle on meie kirikukalendris 14. kolmainupüha järgse pühapäeva jutluse aluseks seatud see liigutav ja samas õpetlik kirjakoht Vana Testamendi Nehemja raamatu 8. peatükist. Meenutan esmalt selle tausta.

Tegemist on sajandiga, mis järgnes 50-aastasele Paabeli vangipõlvele 6. saj eKr. Pärsia kuningas Kyros (meie viimases piiblitõlkes Koores) lubas 539. aastal eKr pärast Babüloonia vallutamist sinna vangiviidud iisraellastel minna tagasi kodumaale, et taastada Jeruusalemma linna ja tempel, mis olid lõhutud Paabeli kuninga Nebukadnetsari ajal 586. aastal eKr.

Mõnikümmend aastat hiljem, u 445 sai Pärsia kuningas Artaxerxes I (Artaxerxes I) joogikallajate ülem iisraellane Nehemja kuninga käsul juutide maavalitsejaks ja pöördus siis koos ustavate inimestega tagasi Jeruusalemma, et taastada linnamüür. Ehkki selle tegevuse juures kohati vaenlaste tugevat vastupanu, õnnestus linnamüür siiski taastada ning Iisraeli kogudus pöördus suurel hulgal, kokku u 50 000 hinge, tagasi Juudamaale ja Jeruusalemma.

Meie kirjakohas on see suur rahvahulk kogunenud Moosese käsu järgi aasta seitsmendas kuus Jeruusalemma püha pidama. Rahvas kuulas Jeruusalemma Veevärava esisel väljakul preestrite ette loetuna Moosese seaduse raamatut ehk Toorat, meie mõistes Vana Testamendi. Rahvas polnud seda juba ammu kuulnud ja preestrid lugesid seda nii, et rahvas jõudis ilusti jälgida. Võib arvata, et see oli üks ülev ja harras jumalateenistus, mil Jumal kõneles Iisraeli kogudusega läbi oma elava kirjasõna.

Täna, 1. septembril tähistab eesti rahvas tarkusepäeva, mis on saanud meie rahva jaoks koolihariduse sümboliks. Meie jutlusealuses kirjakohas kirjeldatud jumalateenistus sobib hästi tänase tarkusepäeva üle mõtisklemiseks.

Esiteks torkab meie kirjakohas silma see, et rahvas kogunes Jeruusalemma „nagu üks mees“ ja nad palusid kirjatundja Esrat lugeda neile Moosese seadust. Mis oli sellise üksmeelse Jumala poole pöördumise põhjus? See, et Jumal oli kord Iisraeli rahvaga kõnelnud, kui rahvas Moosese juhtimisel Egiptusest põgenes! Jumal oli andnud rahvale kirjaliku seaduse, mis kasvatas ebamäärasest rändrahvast iseteadva Iisraeli rahva ja kandis selle rahva läbi ajalootormide. Nüüd, Nehemja ajal oli võimalik jälle oma juurte juurde tagasi pöörduda: viibida oma legendaarse kuninga Taaveti pühas pealinnas Jeruusalemmas ja kuulata Jumala seadusi.

Millal kõneles Jumal eesti rahvaga? Jah, ristiusk jõudis siia maale tasapisi juba alates teise kristliku aastatuhande algusest. Kuid võiks öelda, et eesti keeles kõneles Jumal siinse rahvaga alates 16. sajandi esimesest veerandist, mil Euroopas toimus reformatsioon ehk usupuhanne. Pedagoogikateadlane Lembit Andresen kirjutab oma raamatus „Eesti rahvakooli vanem ajalugu“ (Tallinn 1991, lk 19): „Pärast reformatsiooni võitu algas kirikliku kirjasõna levitamine maakihelkondades. Protestantismi kindlustumisega Eestis jõudsid siia ka uued põhimõtted

rahvaharidusest. Iga inimene pidi oskama lugeda vaimulikke raamatuid. Laste teadmiste eest tehti vastutavaks vanemad. Katekismus ja kirikulaul jäid avatavate koolide põhisisuks.“ Ja Andresen võtab kokku (samas, lk 20): „Emakeelsete kirikukoolide avamine andis eestlastele võimaluse kirjasõna juurde pääsemiseks. Siit sai alguse raamatu- ja hariduskultuur, mis täielikult võis teostuda alles mitu inimpõlve hiljem.“

Kujutan ette, et umbes samasugune hardus, nagu Iisraeli rahval tookord Nehemja ajal, valitses meie rahva hulgas esimest korda I üldlaulupeol 1869. aastal, mil võidi toetuda 16. sajandil alguse saanud Jumala kõnele eestlastele – eesti rahva emakeelse haridusele, sh muusikaharidusele. Nii nagu kunagi Nehemja ajal Jeruusalemmas, soovis ka I üldlaulupeo ajal eesti rahvas ise kokku tulla ja Jumalat haritud rahvuseks saamise eest tänada. Nii nagu Nehemja ajal oli Jeruusalemma ülesehitamise järel Jumala sõna kuulamine suur püha Iisraeli rahva jaoks, nii oli I üldlaulupeol emakeelsete koorilaulude laulmine suur püha eesti rahva jaoks.

Võrreldavaid hetki on nii Iisraeli kui eesti rahva jaoks olnud muidugi hiljemgi. Iisraeli rahva jaoks ehk võidujoovastuse hetked Makkabeide ülestõusu ja 1.–2. sajandi Juudi sõdade ajal ning muidugi Iisraeli riigi taastamisel 1948. aastal. Eesti rahva jaoks on sellised olnud iseseisvuse sünni ja Vabadussõja võidu hetked ning taasiseseisvumine 1991. aastal. Ent väidan veelkord, mõlema rahva puhul on nende suurte hetkede aluseks olnud Jumala kõnelemine rahvaga oma kirjasõna kaudu!

Teine aspekt, mille tahaksin tänasel tarkusepäeval seoses meie jutlusealuse kirjakohtaga välja tuua, on, lisaks soovile Jumala sõna kuulata, sellest arusaamine.

Meie kirjakohtas, Ne 8:8 on kirjutatud: „Ja nad [leviidid] lugesid raamatut, Jumala Seadust, peatükkide kaupa ja andsid seletust, nõnda et loetust aru saadi.“ Seda lauset tõlgendades on arvatud, et Iisraeli rahvas, kes jõudis tasapisi Paabeli vangipõlvest tagasi kodumaale, ei osanud enam nii hästi heebrea keelt ja leviidid siis tõlkisid neile Pühakirja nii, et kõik said kõigest aru.

Siiski on siin ka teistsugune tõlgendusvõimalus, mis tundub mulle palju huvitavam. Nimelt põhineb salmil Ne 8:8 suur juutide Pühakirja esitamise traditsioon, mida nimetatakse aktsentuatsiooniks. Lihtsalt öeldes on heebreakeelse Pühakirja tekstis iga sõna, lause ja pikem tekstilõik teatud rõhuga, mida siis teksti ettekandmisel arvestatakse. Näiteks on aktsentuatsioonisüsteemidest hiliseimas, tibeeria süsteemis aktsentidel kolm funktsiooni: (1) sõnarõhuline, (2) muusikaline, mida nimetatakse ka kantillatsiooniks, ja (3) süntaktilis-loogiline.

Ma ei taha heebrea aktsentuatsioonisüsteemi selgitamisel praegu kaugemale minna. Tahan siinkohal rõhutada ainult seda, et teksti, eriti nii tähtsat teksti nagu on seda Jumala Pühakiri, ei saa esitada lihtsalt niisama, vaid alati ikkagi nii, et kuulajad sellest aru saaks.

Seda põhimõtet saab laiendada ka Pühakirja kommenteerimisele, samuti jutlustamisele, mis polegi ju muud kui Pühakirja teatud viisil kommenteerimine. Jumal tahab, et seda, mida ta on oma prohvetite ja apostlite läbi öelnud, esitataks inimestele võimalikult arusaadavalt.

Kuid laiendagem heebrea aktsentuatsioonisüsteemi põhimõtet veelgi! Jumal on ju peale kirjaliku Pühakirja andnud inimeste kasutada ka kogu muu loodu. 1Ms 2:15 on öeldud: „Ja Issand Jumal võttis inimese ja pani ta Eedeni aeda harima ja hoidma.“ Ja veel 1Ms 2:19: „Ja Issand Jumal valmistas mullast kõik loomad väljal ja kõik linnud taeva all ning tõi inimese juurde, et näha, kuidas tema neid nimetab. Ja kuidas inimene igat elavat olendit nimetas, nõnda pidi selle nimi olema.“

Seega, Jumal on tahtnud, et inimene Tema loodut mõtestaks ja selgitaks. Ka see on omamoodi aktsentuatsioon, Jumala loodu kaudu esitatud kõne liigendamine inimese poolt, et seda paremini mõista. Ent sellisele loodu „aktsentuatsioonile“ põhineb ju kogu teadus: nii loodus-, reaalkui humanitaarteadused. Ja nende kõigi algeid õpitakse ju koolihariduses.

Tahan selle pika ja võib-olla liiga keeruka selgitusega öelda seda, et kogu koolihariduse ja sellele põhineva teaduse eesmärk peaks olema Jumala kõne selgitamine inimestele – on see kõne siis vaadeldav kitsalt Pühakirja mõistmisena või laiemalt planeedi Maa ja Universumi mõistmisena.

Rahvaste jaoks ajaloolistel murranguhetkedel on seosed Jumala kõne selgitamisega rahvale paremini arusaadavad. Nii oli see 5. sajandil eKr Jeruusalemmas ja 19. sajandil pKr Tartus I üldlaulupeol. Selliste murranguhetkede vahelisel ajal aga kipub rahval meelest minema, mis on ikkagi selle koolihariduse ja teaduse eesmärk. Inimesed teevad teadust ja harrastavad kauneid kunste ning hakkavad arvama, et see kõik on nende elujärje parandamiseks ja elu nautimiseks.

Tegelikult on aga kogu kooliharidus ja teadused ikka selleks, et meie armsa Jumala kõnet paremini mõista. Selleks, et inimkonnal see koolihariduse ja teaduse ülim eesmärk ei ununeks, on Jumal kõnelnud inimkonnaga oma Poja Jeesuse Kristuse kaudu. Hb 1:1j on kirjutatud: „ Jumal, kes muiste palju kordi ja mitmel viisil rääkis esivanematele prohvetite kaudu, on nüüd päevade lõpul meile rääkinud Poja kaudu.“ Jeesus Kristus on meile appi tulnud Jumala kõne mõistmisel. Ta on oma maailmas viibimise ajal inimesi õpetanud. Pärast Kristuse taevaminekut on meie peale välja valatud aga Püha Vaim, kes sisendab meile tarkust otse südamesse, isegi siis, kui oleme oma mõistusega selle unustanud.

Seega, kallid sõbrad, kinkigu kõigeväeline kolmainu Jumal meile ja meie lastele ka algaval õppeaastal üksmeelt Tema kõnet kuulata ning Püha Vaimu sellest kõnest aru saada. Andku Jumal ka meile head meelt Teda selle kõne eest Jeesuses Kristuses läbi Pühas Vaimus alati kiita ja austada! Õnnistatud tarkusepäeva ja uue kooliaasta algust!

Aamen.